

Культура і Побут

№ 34

Неділя, 6-го вересня 1925 р.

№ 34

Історичний етап розвитку науки.

Академія Наук, що була досі російською, а тепер стала Всесоюзовою, святкує свій 200-річний ювілей.

Двіста років існування Академії—то поважний вік, що його дожили ще небагато з академії інших країн.

А двіста років розвитку Академії в країні, що за цей, рівняючи недовгий, історичний період, перейшла від кріпацької до соціалістичної доби,—тож виключний в історії науки приклад для вивчення її в зв'язку з історією соціально-політичних подій в житті народів.

І треба сподіватись, що в нагоди 200-річчя, Академія сама, та наукові і громадські діячі і установи Республік і країн Союзу, виявлять та використовуватимуть повніше архівні та інші матеріали, щоби історично виступити на тій надзвичайно важливій добу розвитку науки, що її відзначає собою період 200-річного існування Російської Академії Наук.

Праця ця мусить бути особливо уважно і планоно проведена через те, що 200-річний ювілей завершує розвиток Академії як Російської і починає новий період її розвитку—як Всесоюзової.

Ця переіменування Академії мусить стати не тільки формальним, яким воно ще є тимчасом, воно мусить потягти за собою і політичне глибоку зміну всієї природи Академії.

Всесоюзна Академія Наук—це не Російська! Вона разом і російська, і українська, і білоруська, і азербейджанська, і грузинська, і вірменська, і узбекістанська, і туркменістанська, і татарська, і єврейська, і... Академія Наук провідна зоря до культурного розвитку—усіх тих, великих і малих народів, що живуть у Радянському Союзі, та що житимуть у ньому.

За 200 років свого існування Російська Академія Наук надала колосальні наукові цінності, колосальні наукові матеріали, з території усіх республік і країн, що складають тепер СРСР, та з багатьох інших, найбільш європейських—східних країн. І вона тим справді, і раніш уже, в сучасному нашому розумінні, була і є не російською, а Всесоюзовою екариєною наукових цінностей і досягнень.

Але ж природа Російської Академії, як те добре знають недержавні колекції народів «окраїн» Великої Росії, а нині—націоністичного Союзу—аж до останнього часу була суто національно-великоруською, часто з «великодержавним» ухилом.

Про-те, не тільки «національно-великоруською» була досі природа Академії; вона була і «чисто-науковою», в розумінні служіння «чистій» науці, напевно далекій від життя, абстрактній, а по суті науці, що органічно вросла в механізм капіталістичного суспільства.

Правда, в останні роки, Академія робила спроби одійти від цього, традиційного для неї, напрямку, але без великого успіху. І, принаймні, у дослідженні природних продукційних сил Радянського Союзу, далі компілятивних, та основних на старих випадкових дослідженнях праць «КЕПС'а» («Комісія по изучению Естественных производительных сил»). Академія діяльності своєї майже не розвинула. А життя в той же час пекуче вимагає планового всебічного й детального дослідження природних продукційних сил всієї території Союзу, бо без цього не може нормально вестися планова організація нашого народного господарства, в його нових, створених у революції, формах. У той же час продовжувалися, як у «добре старое время», далекі та дорогі експедиції вдалі, часто, вчених Москви та Ленінграду до Азії, Африки, і навіть до Америки.

Отже, природа старої Російської Академії застаріла і неприродна стала в нашому молодому Союзі Радянських Республік і країн, що швидко розвивається і різноманітним цінностям національних культур своїх народів одягає свої соціальні, господарчі та культурні досягнення.

В процесі ступінцевого розвитку і заглиблення Союзового Радянського будівництва, в останній час дійшла черга до нового фронту науки й культури. Останній рік особливо відзначився нашими досягненнями на цьому фронті.

Питання організації науки через те вже виходить тепер з академічних кабінетів і стають, поруч інших проблем сучасності, актуальними питаннями дня, що гурбують все наше суспільство.

Проблема організації науки в соціалістичній країні, де наука мусить стати основою підйому організації суспільства і його праці для раціонального використання сил природи,—має есенційне значіння. На Радянський Союз випадає перша спроба її розв'язання.

Закладаючи перші основи загально-союзної наукової організації, ми повинні будувати її в перспективі майбутнього, перспективного, буйного розвитку науки по окремих

Республіках і краях Союзу, що зрівнювати-ме їх у культурному поступі. Існування загально-союзних наукових об'єднань і установ, а ні в якій мірі, не може гальмувати розвитку наукової самодіяльності окремих республік. І країв Союзу, а навпаки, повинно всіма силами сприяти їй, стимулювати її там, де її бракуватиме через відокремленість народів нинішнього Союзу у колишній «тюрмі народів».

А разом з тим, створюючи союзні форми наукової організації, ми не повинні забувати й того, що в перспективі свого розвитку СРСР не обмежений муром сучасних держав. Отже—повинні будувати Союзову наукову організацію, як основу майбутньої—всесвітньої.

Де-який досвід сучасних міжнародних наукових об'єднань і установ може не мало допомогти нам у цьому.

А ще більше допоможуть—наші помилки, що ми їх робимо, і неминуче дійдемо досвідом інших країн і певних форм Союзового будівництва в науці.

Перетворення Російської Академії Наук у Всесоюзову—серед тих спроб утворення все-союзних наукових організацій і установ, що ми їх уже маємо—є найважливішою спробою.

Оновити свою природу, стати справді Всесоюзовою, знайшовши та показавши цілому світові нові форми організаційної науки, відповідно до нових форм і умов життя,—ось ті почесні труднощі запитання, що стоять перед 6. Російською Академією, коли вона не тільки формально, а й реально має стати Всесоюзовою.

На цьому шляху її чекає найширша підтримка наукових діячів та наукових установ Республік і країв Союзу та цілого радянського суспільства.

Сильними зусиллями, використовуючи не-малі вже досвід з розвитку наукової самодіяльності по всіх закутках Союзу, що в останні роки так широко виявилася,—збудуємо справді Всесоюзову Академію Наук.

Великий досвід славної широкої наукової праці багатьох діячів 6. Російської Академії, і те, що вони самі впрямі розуміли неприродність сучасного стану Академії в новому оточенні і шукають шляхів наблизити її до життя,—є так само запорукою успіху змагання за справді Всесоюзну Академію Наук.

Труднощі, яких чимало буде на шляху до планової організації науки в Союзі, є незначні перед тими досягненнями, що їх дасть Союзіві, його Республікам та краям планово організована наука. При спільному розумінні і натискові, їх легко буде перемогти.

Проф. ЯНАТА.

До утворення „Живої газети“.

Для вображення подій сьогоднішнього дня слід мати театр коротких п'єс, гуморесок, сатири, театр з невеликого колективу, що легко міг би пересуватись по районних театрах, клубах, підприємствах. Ми говоримо про театр Живої Газети. Безумовно, що тільки театр Живої Газети може йти ногою з життям. Невеличку річ легше написати, невеличку річ легше поставити. Такий театр буде доповненням до газети. Як важко, щоб певний факт, скажемо з міжнародної політики прийшов до нас у свій час, та прийшов у певній нашій трактовці, а не через треті руки в перекрученому вигляді. Газети читають не всі письменні, далеко не всі, у театрі ж з охотою дивляться всі.

Але час безпосередньої агітації пройшов. Агітка зараз вже не ділає на глядача. Може виготовити дозуга, пригадати глядачеві потрібну справу, повинно довести її, виявити її суть, і вплинути на глядача таким чином, щоб лишилось враження від вистави надовго. Не одно. А по друге ми далеко вже заглинили ті часи, коли потрібно було доводити ціну пролетарської революції, хто її не розуміє той просто безпорадний чужак, якому місце у лікарні. Навпаки зараз перед нами стоїть тисяча пекучих справ, що чекають на своє вирішення. В добу надзвичайного зросту продукційних сил кожна дрібниця нашого буденного життя потребує загальної уваги. Як що кожен замір, захід, хоч би скажемо по-муніципального нашого господарства, ми не пропустимо через суспільну думку, через масову критику, не популяризуємо його, то це буде захід кабінетного походження і від нього можуть бути великі хиби. Діпроелектрифікація станцій, заходи до оздоровлення міста, будівництво нового робітничого селища, боротьба з шкідливими, а також різні спроби меншого масштабу, як місцеві, соцстрах, ремонт і т. д.—все повинно мати місце на кону театру Живої Газети.

Взявши це на увагу, треба поставитись з надзвичайною повагою до вибору форми театру. Коли попередня форма, що найбільш установилась за Живими Газетами (основоволожителі їх московська «Сіна Бауза») с естрадно-мініатюрного характеру, що будувала свій вплив на глядача виключно на зорістому трикутнику, на частуванні, на легкій пісні в танок, а також на хорошему заклику,—то надалі поруч з цією формою, що до певної міри відповідає вимогам Живої Газети повинна з'явитись і інша, складніша. Безумовно театралізована газета має скористуватись всіма здобутками театральних форм всіх попередніх театрів, розуміється з певним пристосуванням їх до своїх особливостей.

Двіста років.

Напроти буйного Зимового Палацу, по дорозі бік Невы, стоїть кілька старовинних будинків.

Це—Академія Наук.

Була Імператорська, далі просто Російська, а нині—Всесоюзна.

200 років тому цар Петро—цей «революціонер на троні»—збудував тут свою «Кунсткамеру»,—перший музей і помісний установу майбутньої Академії.

А далі вже, на ґрунті заслуги Петра з Лейбніцем, великим математиком, та Паризькою Академією Наук, у нього виникла думка утворити власну Російську Академію Наук.

За відсутності власних учених, довелося, звичайно, «закликати варягів».

І Академії пощастило: де-які великі закордонні вчені згодилися прийняти до Росії для роботи в Академії.

Імення математиків Германа, братів Бернуллі, Ейлера, історика Байера й інших, ураз примусили за кордоном з повагою ставитись до нової інституції.

Але ці ж імення враз ізолювали Академію, поставили її в якесь особливе становище; з нього вона вибралась лише зовсім недавно.

Річ у тім, що Петро, засновуючи Академію, гадав мати потужний апарат для впливу своєї країни.

А в Академію на самому початку увійшли представники теоретичних дисциплін. Це одне. А далі ще: всі академіки—попервах—були чужоземці, не знайомі в країні й вони ніколи не хотіли з нею і знайомитись.

Російські вчені, між ними один з перших. М. В. Ломоносов,—прийшли до Академії пізніше і всім відомо, якими інтригами та

труднощами всякого роду обставлялося їхню роботу.

І однак, уже у 18-м столітті Академія позачала свою основну—на думку її основоположника—роботу «разнавану».

На цей час стосується, наприклад, відома експедиція Беринга, що встановила політ Азії й Америки («Берингова протока»).

Менш відомі інші мандрівники, як Паллас, про якого слушно каже Берлінська Академія, що він далеко вище стоїть від усіх інших мандрівників.

Інтенсивна робота над студіюванням країни дійшла до цього часу. Уже підчас революції особливо позначилися роботи комісії, що вивчає природно-виробничі сили країни. (К. Е. П. С.) з її численними відділами. Роботою цієї комісії керуються де-які наркомати та ВРНГ.

Зайво буде зупинятись на окремих етапах історії Академії.

Як у більшості наукових товариств, установ та окремих осіб, історія її є історією друкованих творів, де відбиваються ті чи інші заходи.

Обмежимося через те тут витягом—характеристичною, де зібрано підручки досліджень Академії, за 200 років.

Витяг взято з частково надрукованого, але, на жаль, невіданого історичного парису, складеного академіком Вернадським.

Сказано у ньому ось що:

«Творча робота у певних нових галузях науки, творення їх наново, як що не можливо, дослідження невідомого за свій кошт, а не в тилу світової наукової армії, рух новим шляхом, а не утворенням стелі, з одного боку, точне констатування

фактів, їх неухильне збирання і критичне перероблення, охоплення в єдине координоване ціле усіх фактів, доступних людству, з другого боку,—характеризують роботу наших академіків у світовій науковій творчості».

Разом з тим, увесь час протягом цієї роботи не забувалося і про інтереси Росії, поскільки вони були в зв'язку з інтересами науки».

На першім плані було дослідження на світовому фоні російської природи і природи тих країн, в напрямку до яких ішов її історичний рух, та вивчення народів, що населявали її, їхнього минулого та їхнього побуту, їхньої мови, їхньої літератури.

Але і при такому вивченні Росії в широкому розмахові і на широкій основі воно піднято основним принципом, ставало в зв'язку з нашим знанням про всесвіт, а не вивчалось від нього окремо, і будувалося на підставі точно констатованих та науково-перевіраних фактів».

Революція не припинила роботи Академії, але, звичайно, в зв'язку з загальним значним зменшенням коштів, в значній мірі скоротила її.

І лише тепер, після ювілею, після оповіщення 27-го липня ц. р. Всесоюзності її, можна надіятись, що вона в науці стане на те місце, яке належить їй по праву, належить їй по тих підсумках, що їх можна виявити тепер.

Які ж вони, ці підсумки?

Казати про окремі наукові здобутки Академії неможливо, бо кожний із них через свою спеціальність потребує надто широких пояснень.

Але все-ж скажемо (і попросимо читачів повірити на слово), що чимало академіків користувались заслуженою світовою славою,—між ними імена математиків Чебихова, Остроградського, Маркова, Ляпунова, фізиків

та астрономів: Струве, Якобі, Зімін, Буле-рова, фізіологів: Радлова, Веселовського, Шахматова, Фортунатова й інші.

Маючи попередні тілкі бібліотеку та кунсткамеру, Академія тепер придбала 30 наукових установ—інститутів, музеїв, лабораторій, постійних коней.

Всі вони на Василівському острові утворюють ціле Академічне містечко—справжню фортецю науки, не менш горду і величну, ніж Петропавлівська фортеця поруч.

Тут працює понад 500 наукових робітників—спеціалістів у різних галузях науки.

Академія видала 15.000 томів своїх праць—цілну велику бібліотеку.

Академія брала близьку участь у цілій низці практичних заходів, з яких мало не найголовніший—дослідження Курської магнітної аномалії. Все це, звичайно, пригнущує ставитися до Академії особливо уважно і з повагою, яку вона заслуговує.

Це в свою чергу склало на увагу і керівники радянської політики і, в першу чергу, В. І. Ленін, що колись порушував питання про об'єднання Академії Наук з Соціалістичною (нині Комуністичною) Академією, він писав: «Ставиться до Академії бережливо і обережно і лише потроху, по доразу і при органі, увести її органічне і триваліше в нове комуністичне будівництво».

Слова великого вождя були провідними для тих, що заступали Академію.

Ці ж слова повинні визначати відношення до неї і на майбутнє.

Ювілей повинен для Академії стати рубіжом, перевалом, після якого її треба скерувати в напрямку «нового комуністичного будівництва».

І. АЙЗЕНШТОК.

У ВАП'ІВСЬКИХ „ОРАНЖЕРЕЯХ“

(Журнал «Октябрь»)

востів. Різноманітність у формі як засобів вияву вік не буде перешкодою до набуття успіху його серед нас—воно застереже від тих безумовних помилок, що мають місце у московській «Синьій Блази»—поступовий перехід до кабаре, який безумовно з'явився через одноманітність форми, через боязкість керівників скористуватись кіншими формами театру, випробованими в робітничих клубах, окрема.

Йдучи до утворення театралізованої газети, слід використати досвід «Синьої Блази» та пристосувати його до умов українського буття, використавши останні здобутки українського мистецтва. Конкретно треба використати для пісень, танців українські мотиви, народної чи фабричної пісні, у відношенні форми вистав прийняти особливості побуту українського театру, пристосувавши їх відповідно, а також використати форми старинного українського театру, напр., Вертеп, Мелодраму і т. п.

Театр Живой Газети є справа нова, молода і форма організації його тільки витворюється. Тому не будувати установу з наперед готовими штатами, а гнучку творчу організацію, що в самій процесі організації та роботи мусить шукати собі відповідних найбільш зручних, найбільш вигідних форм. Тому поза фактичними, без яких обійтись неможливо, повинно до праці у театрі Живой Газети критично напущати письменницьку молодь, треба щоб літературні кола неодмінно зацікавилися цією роботою і тим вплили свіжо, бадьору течію в цю справу, піднесли її на височині дійсного мистецтва. Також необхідно, щоб театр Живой Газети тримав тісний зв'язок з самодіяльним театром; цей зв'язок так само забезпечить Живу Газету від омертвіння у формах, від захвалення в самій собі. Треба пам'ятати, що театр Живой Газети мусить постійно обслуговувати районні театри та клуби (для цієї мети тільки підлягає Управління Політосвіти питання про його організацію), а тому цілком зрозуміло, що на його обов'язку повинно лежати збирання досвідчених самодіяльних клубних сріб, формування їх та доведення виконання до високого майстерства. У цьому зв'язку необхідність: клубна аматорська робота без зразків не зможе розвинутись, а театр Жива Газета без клубу, без зв'язку з самодіяльним мистецтвом може перетворитись у сучасне кабаре.

Л. БОЛОБАН.

КИРИЛЛО ЯКУШЕВИЧ.

Міжнародний Юн-день.

Ось вона й осінь,—
Шевченка осінь.
Ось уже й двір одичавів.
Хтось шепелить і заносить,
Листям діброву й гай.

Хто це сказав
Що не нам вона осінь,—
Свято юнацьке несла
Що не наші серця—
Опромінило сонде
Близьком прийдешніх загроз.

Що нам?—Хай кажуть!
Ми вірим майбутній зорі.
Думка єдина нас в'яже,
Й шлях туди дов нам іліч.

Уже захід червоним палає,
Можливо скоро і там зашумить.
І за волю мільйонів устануть
Юних, буйних, таких як і ми.

Наша мить в боротьбі загартована,
Нас єдино можуть веде,
Уставайте!—Ясними колесами,—
Йде.

Міжнародний Юн-день.

Про театральну критику.

Критика для театру корисна й необхідна. Театр з неї користується в своїй роботі, вчиться до певної міри, виправляє свої хиби й пізнає настрій й театральний смак громадянства. Критика театральна необхідна й громадськості, вона допомагає йому розуміти театр і відчувати його.

Але, як і все, театральна критика буває всяка.

Щоби висвітлити, якої критики потребує театр, взагалі, і зокрема наш сучасний український театр, нам доведеться звернутись до самого театру й коротенько розглянути його природу.

Природа театральності дійства двоїста. Істинність його полягає у взаєминах між синтезованою театральною дією й залогоглядом. Театральне дійство ділає на залу, а остання реагує на це ділення.

Саме театральне дійство є наслідок ділення кількох різних по природі чинників творчих і виконавчих.

Творить драматурга, художника, режисера, музиканта, гра акторів і робота технічних робітників вступають у взаємні, синтезуються й утворюють єдине ціле—театральне дійство.

Умійна відчувати всі наведені чинники—святетвний хист режисера, є найголовніша річ у театральній мистецтві. Воно—умійна

І.
настав час говорити про напостовців без полемічної заїздистості. «Напостовство»—формально належить вчорашньому дню. Ідеологи Вапшовської монополії зконфузують притихли і б'ють одбій. Їхні критичні виступи посять уже міноний тон, їхні міркування—самовиправдуючий характер. Дискусія затихла. Бо—слова партії сказано.

Партія не може давати монополії будь-якій із груп, навіть найпролетарській що до її ідейного змісту; це значило б згубити, насамперед пролетарську літературу. Партія висловлюється за вільне (що до форми—Ред.) співстварання різних угруповань та течій у мистецькій галузі.... Партія повинна запобігти усіма засобами прояві комуністичної пихи серед пролетарських письменників, як найзгубнішого явища... Партія повинна боротися проти сріб чисто оранжерейної пролетарської літератури... «Комуністична критика повинна із свого важитку витурити тої літературної команди. Вона повинна давати відсіч усім мазулятам та «отсебятині» у своєму власному оточенні».

У цих словах резолюції ЦК РКП (б) дано належну і яскраву відсіч напостовству і покладено мінець їхнім доматанням у галузі літературної політики й тактики.

Як відомо, напостовці у своїх промовах на Вапшовському з'їзді безперестанно намагалися спертися на авторитет Леніна. Тимчасом, їхні теоретичні погляди, що не беруть на увагу ролі селянства та форм класової боротьби в умовах радянської країни, їхні погляди—звідома не логісмі, Бухарин у своїй промові на останній літературній нараді при ЦК категорично виступив проти цього зловживання вапшовців іменем Леніна, що в поглядах на пролетарську культуру додержувався саме анти-напостовської та анти-пролетарської позиції. Недавно опубліковані дуже цікаві нотатки Леніна на полях Платинської статті блискуче ілюструють його позицію. Ці лаконічні нотатки повинні прочитати кожний, хто цікавиться ленінським відношенням до питань пролетарської культури й будівництва.

«Творчість нової пролетарської класової культури—наша основна мета»—так писав у «Правді» Платинський од імені Пролеткульту. Ленін підкреслює ці слова і ставить на краях газети виразно зазначив: «ха-ха!» Далі Платинський пише: «Завдання будівництва пролетарської культури може бути виконане тільки силами самого пролетариату—вченими, митцями, що вийшли з його оточення». Прочитавши це, Ленін на краю газети пише: «Архифіція!» Платинський пише про те, що «пролетарський мистец повинен бути одразу ж і митцем, і робітником»—Ленін пише на полях цієї фрази: «Дурниця!» Аналогічних і ще крутіших висловів Ленін з приводу цієї статті дуже багато. Кожний із них свідчить про те, що для Леніна будівництво пролетарської культури не розвивалося методом кавалерійських наскоків, воно для нього не було питанням, що його можна було б вирішити пихатим декретуванням зверху, наказовим чи «ярличем, або широкими платформами того чи іншого цехового угруповання, що обиде негайно почати «творити» (!) нову пролетарську культуру». Ленін що викинув гасло: «треба вміти будувати комунізм і некомуністичними руками» глибоко, серйозно, далеко не в дріб напостовської метеристичності ставився до проблеми поступків.

Він різко зазначив усім сріб перенести «махаєвщину» у галузі пролетарської культури. Він уперто нагадував про необхідність берегти звичку з селянством і в сфері художньої літератури. Він був проти сріб зв'язати тематику пролетарської літератури, був проти згуби, що від них йшло буржуазним філантропізмом—створити літературу для робітників. Ще 1902-го року Ленін писав у брошурі «Что делать?»: «Тільки де-які поганенькі інтелігенти можуть думати, що «для робітників» досить розказати про фабричні порядки і пережовувати давно відоме». Це ж Ленін підтверджував і в своїх промовах за часи революції.

Переможені на теоретичному полі, на якому вони зловживали іменем Леніна з таким зовнішнім шумом протягом 2-х років існування журналу «На посту»—вапшовські керівники у передовій статті останнього номеру свого журналу «Октябрь» поклялися обіцяють відітратися на практиці і пропонують цю практику на увагу широких читачських ког.

Завдання нашої статті—побіжно оглянути ці практичні досягнення напостовців, що відбулися у семи номерах журналу «Октябрь».

Практика найнаочніше ілюструє «теорію». Як теорія напостовства у своєму розгорнутому вигляді належить вчорашньому дню, то всі негативні сторони, усі згубні наслідки цієї теорії та тактики проявляються саме сьогодні на практичній роботі напостовців та їхніх послідовників. Останні поеми Безименського—«Война етакей», «Груз»—є стрімголовним надліном у низ—майже до рівня макулатури, особливо коли порівняти їх з його таліями ж поезіями «Комсомолія» та «Горюх», що багато обіцяли. Жаров переслідує себе, а на 20-му році переписувати себе, значить ставити остаточно хрест над собою. Індивідуальний у своїй поєві «Комісарі» подокуди вдалої,—здрю-здрю вилізає з тієї трисонини, в яку він поринув своїм «Завтра». Роман Тараса Радюнова «Ліне» стилем своїм не підноситься над рівнем звичайнісного бульварного авантюрного роману. Родов і Лелевич, як ті «що потерпіли у критичній частині» боляче розпочали білий чи менш серйозну практику. Такий стан речей з козирними іменами цього журналу.

Щоб не здалися голословними або небезсторонними у наших художніх оцінках останньої творчості вождів напостовства, ми наведемо ту оцінку, що дається їм у самому журналі «Октябрь». В статті «От Шкулева до наших дней», уміщеної у числі 6-му журналу, тов. І. Євдокимов, що намагався вибрати сил захоплюватися кожним з перелічуваних ним письменників, не може не зазначити, кажучи про автора «Комсомолія» «А. Безименського трохи неумірено хвалить критика... Останні його поеми позначають занати. У поезії Безименського мало образності, картинності... Зате—багато теоретизування. Краще, як би було навпаки. Його форма—теоретична. Безименському треба знайти свою форму».

Про Жарова Євдокимов пише так: «Жаров любить високошляхтні фрази, що взагалі зрідка коли бувають природні. Йому треба уважно почитати Казіна, Дорніна, Політасу—він навчиться в них прекрасної простоти без фальшиво-класичних викрутасів та мертвих вигадок». Про Родова Євдокимов соромливо розмічає, що «автор» «Северного вальса» те має кожного прихильника, зате має багато

огудників». І каже, що зовсім не поганими були тільки його дореволюційні (тоб-то, сімнадцять А. І.) вірші. Що називається—доказ Родова.

Перейдемо від «старих» до молодих, що їм дано велике місце на сторінках журналу «Октябрь». Участь в літературі пролетарської молоді—завдання дуже важливе, потрібне і разом з тим дуже відповідальне. Осв чому методи «видвиженчества», що їх вживає редакція журналу, примушують звернути на них увагу. Тут панує атмосфера безапелляційного розхвалювання свого мовача і цехової самореклами, в той же час без широкої дискусійної вентиляції. У критичному відділі панують питання про «робітничі теми», і напостовські критики вчать уміру сил літературних новачків писати на поставлені теми. А завдання такі: писати «у станка» і «для станка». «У станка»—так зветься велика повість Філіппова, безумовний хист якого майже повівенно відсутністю строгого редакційного оцінки.

Проти цієї специфічної «етапшової» літератури для робітників борова Ленін у вищевказаній статті з брошури: «Что делать?». На цю ж тему про хвалебну манеру де-яких літературних редакцій Ленін у розмові з Радом казав, зітхаючи: «запахасть доброго робітника, в якому можливо велика іскра божья». Нашіше людина одне оточування з пережитого, а його тягнуть за волосся, «де-сять дев дучот на него, пытаєсь сделать гешня». І гублять робітника».

Переговорюючи підрид 7 чисел «Октябрь» за цей рік, ми з сумом і наочно переконаємося, як помалу і напевне гинуть когді робітничі здібності в оранжерейній атмосфері гурткового самохвалства. З кожним номером все блідіше—ракітичний стає художній відділ. У відділі критики, порівні з схоластичними міркуваннями про «Потрібні і непотрібні теми», про «форму і зміст» нема жодної практичної поради, жодної художньо-технічної вказівки, нема жодного конкретного застереження початуючому робітничому письменникові. Натомість у журналі можна бачити нехорошу традицію давати «літературні портрети» молодича (циповий приклад, сиренів статті Малюбіна—Ворова, про 9-тирічного «октябрьського белетриста» Г. Шубіна) і невикорінену звичку давати голос і декларативні передовікі, за фразами яких, властиво криється порожній гурткова безперспективність.

За відсутністю «боротьби за якість» літературної продукції, технічна безграмотність виявляється в багатьох річах журналу «Октябрь». Насамперед молодим поетам журналу «Октябрь» здебільшого бракує чуття слова. Далі. Метафору береться поза композиційним задумом. Поет не відчуває контексту. Це приводить його до частих ідеологічних ляпсусів. Перший приклад: Г. Крейтов у вірші «Радіо-страпа» («Октябрь № 7») вигукнує: «Все видній на європейській кожне, комунізм-а отгенная сіль». «Сіль» комунізму—цей образ більш до липа білогвардейцеві або обивателів. Не тільки технічних, а й ідеологічних огривів багато у журналі «Октябрь». Тут доречі загадати той класичний випадок, коли створі напостовські критики, що шукали декадесмизм «сучків» в очах поетів «Кузніці» зовсім не помітили того підпудного «бревна», яким було «Завтра» Лебедінського.

Остані висновки, до яких ми приходимо, оглядаючи сім грубих, але блідих номерів журналу, що має такий зобов'язуючий заголовок «Октябрь».

А. ЛЕЙТЕС.

Тією основою, що на ній будується складна природа театральної дії, є літературний драматичний твір.

З цього мусить починатись всяка театральна критика. Перш за все вона має оцінити про основу театральної дії.

Тут, як і у всякій мистецькій творчості, буде, звичайно, й форма й зміст. Але до оцінки драматичного твору в постановці вже не можна підходити, як до будь-якого літературного твору. Ділення драматичного твору на загальне залежить просто від словесного матеріалу й форми викладу його, а в більшій мірі від того, як цей матеріал подано.

Тож і маємо оцінку соціально-суспільної вартості постановки переводити не аналізом драматичного твору, а аналізом театральної композиції збудованої на цій творчості.

В цій композиції, в її характері мусимо вишукувати соціальне коріння й вияснювати пасілки вона зв'язана з суспільними взаєминами нашого часу.

Далі ми маємо перейти до оцінки другого комплексу факторів театральності дії—до руху, перебігу дії на тлі художнього оформлення.

Отже перебіг дії й те тло, художнє оформлення, на ям збудовано театральний рух (під рухом ми розуміємо ритм, і теми дії прибрані в специфічно театральні й акторські підсвідомі засоби, в тім числі й грим та стрі), є тим комплексом факторів, що примушує залу, підляючи на її вплив, реагувати на дійство, пробуджує її емоції—власне сама театральність.

Так на ці фактори й треба дивитись й розглядати їх з цього боку.

Театральність мусить відповідати художнім і драматичним розуміючим загалам. Вона гідна організувати почуття загалам лише своєю емоційною, цілісно, емоційною й естетичною логічністю—(наповненістю форми). Цього й мусить дошукуватись в цій критика.

Нарешті третій момент. Театр ділає на глядача, тож і зміст і композиція її перебіг дії мусять в цілому посідати властивості, гідні захопити глядача.

Театр є театральний, коли зала не має двоїстої думки про постановку, коли ця остання викликала у всіх одні почуття, всіх однаково захопила. Це річ дуже трудна в умовах класового суспільства з його антагоністичними інтересами й світоглядом.

Критика театральна мусить аналізувати театральну постановку, щоб викрити її вартості й хиби з погляду соціально-суспільного й художнього, та масового, а не лише популяризувати імена акторів, акторів та театральних діячів, оздоблюючи цю популяризацію порожніми брєскальцями, як це можна часто спостерігати в провінційній пресі.

Така мета до липа була капіталістичній театральній критиці. Ми ж мусимо віддавати данину театральному хворіно за «королів» та «королів» лише в тій мірі, в якій не потрібно й не несподівано.

Врештеш, що лише таке постановка театральна критика принесе користь і самому театрові і глядачам.

Ю. ХМУРИЯ.

Плакальщики й ридальщики.

(Журнал «Життя і Революція» ч. 6—7).

Журнал «Життя і Революція» піни реорганізований. В 6—7 ч. ми маємо розділ «Красного письменства», про потребу якого говорять редакційна передова:

«Редакція журналу вважаючи, що красне письменство є один з наймогутніших організаторів масової психіки, визнає за потрібне стати на шлях такої реформи журналу».

А трохи нижче закликає:

«Співними ж силами, єдиним радянським фронтом усіх культурників, усіх освітників, усіх митців—до шпорової масової самодіяльності мас!».

Далі з передової довідуюсь, що журнал розраховано не тільки на інтелігентного читача, а й хоче їм собі завоювати маси...

Але придивимось, як же журнал організовує «масову психіку» та викликає «масову самодіяльність мас». Почнемо з теорії.

Розділ «Мистецька трибуна» розпочинається статтею С. Щупака, що з виглядом людини ні гімн ні духом кевинної, проливає сльозу над колишніми непорозуміннями між «Гарту» і «Плугу». Кудас він на минуле «мемуарні» погляди і привнесати що

«Проводити «Плугу» стимулювали зародження «Жовтня», а згодом спробували спиратися на нього, як на зброю проти «Гарту». Далі тов. Щупак визнає, що зброя та була картонна. І хоч було вигадано плакатськими «папашами» ще й «Мілот», та од того картон не обернувся на крицю. Одним словом... та ми в цих справах визнаємо авторитет тов. Щупака і сперечатися не будемо.

Закінчує тов. Щупак свою статтю призывом вчитися у «фахівців—сучасників».

За С. Щупаком виходить, що пролетарганізації мусять пошукати варіант з числа «фахівців—сучасників» і немо чого їм вчитися чинде. Безперечно вчитися слід і від фахівців—сучасників, коли вони добре володіють мистецькою наукою, але обмежуватися наукою «фахівців» все таки не годиться, бо мистецтво—«наука ідеологічна». «Фахівці» літератори часто-густо з ідеалістичним світоглядом і тому, беручи від них знання, треба добре вміти пропускати його через марксистський метод критичний. Звідси потреба вчитися не лише у «фахівців»—літераторів.

Далі журнал розводить знов таки про хаптуру в літературі, про вбогість і графоманію.

Знов таки говорити про це слід, випривати слабі сторони треба. Але не годиться впадати в односторонність.

Кажучи про поширеність хаптури між письменниками «Гарту» та «Плугу», «Життя і Революція» разом з тим замовчує «хаптуру» письменників інших угруповань, угруповань ідеалістичного напрямку. І охоче друкує на своїх сторінках літературу упадочного характеру.

Літературний матеріал № 6 і 7 доволі про це свідчить.

Ліній плату над гірною долею української літератури в теоретичних статтях перетворюється в ліній ридання і зойків в розділі «Красного письменства».

«В небі тале дрібні».

Що тепер—мені?

Я один, один

І, здається, ні».

«Далібно скляти В. Сосюра.

Театральна політика у РСФСР.

За відомостями Художнього Відділу Головополітосвіти, центр ваги у театральній політиці переноситься тепер на обслуговування професійно-організованих глядачів. Звідси постає й потреба не тільки пристосувати до робітничого глядача відхідну плату, а й ужити організаційних заходів, щоб робітники йшли до театрів, а також відповідно пристосувати репертуар до робітничих мас.

Головополітосвіта спільно з ЦК Рабисом, уже дає відповідні розпорядження. З досвіду деяких губернь вийшло, що такі заходи можна здійснити з належним матеріальним і художнім успіхом, як це було в Нижегородській губернії, до орієнтації на професійно організованого глядача частково було здійснено ще за минулого сезону.

Головополітосвіта вживає подвійних заходів що до репертуару: вона почала збирати і видавати п'єси, досить витримані ідеологічно і художньо цінні. Видається дві серії: одна під назвою «Бібліотека селянського театру» (за редакцією В. В. Ігнатова), а друга «Міська театральна бібліотека» (за редакцією О. М. Бєсєдина). Деякі п'єси вже видано.

Далі в театральній політиці, відбувся крутий поворот у бік обслуговування села мистецтвом, і зокрема, театром. Село й досі майже не мало мистецьких установ, коли не рахувати м'язової роботи драматичних гуртків, що їх налічується не більш, як 10 тис. на увесь СРСР, тоб-то, по одному гурткові на 500 кілометрів. РСФСР, а по всьому Союзу по одному гурткові на кожні 2 тис. кілометрів. Разом з тим, що міста зосереджено біля 2 тис. театрів, 12

Журецький юхачський марш.

Поки ще живемо—сдине в нас бажання,
Єдиний запевні ми носимо в серцях,—
І кожну мить ми чуємо і знаємо—
Туреччина на бій виступила всім станом.
Коли буржуй нам загородить шлях.

Храніть же, друзі, гасло визволення
І прапор боротьби ще вище підніміть,
А зіркою червоною своєю,
Хоч би у бої впали ви шаленим
Облиті кров'ю, з гордістю горіть!
З журецької мови переклав ІВ. ШЕВЧЕНКО.

«Вашно. Тріски. Брук.

Замурзані діти.

Бліді, облизані віги.

Душа—мов кріт».

Жалується М. Рильський у віршах «Радість».

«Бх, життя-ж ти злиденне, життя

одинокое,

Я тебе прокляну у ціснях!».

Не Д. Фальківський так репетує!

Звідки це «упадочничество».

Чому редакція журналу «Життя і Революція» взялася так ретельно показувати його своїм читачам?

Коли на поезії позначалися замогильні впливи, то далеко гірше стоїть справа з прозою. Плакальщики над літературними сучасниками немов би й не бачуть.

Сирій зайозенний трафетер, так характерний для графоманської продукції лежить на вбогих писаних М. Галіча та Б. Тенети. Куди тільки дивилася редакція, містичний мотлох в журналі, що претендує на велелудське «учительство» мас?

Далі в розділі прози вміщено «Туту» М. Черемшина та «В житті» Г. Росини. Перше тужливе лірика, а друге зайвий приклад композиційної безпорадності автора...

І на всьому цьому розливне море розпукки і зневіри. Видно добре такі пошмакає цих людей революція!

Маса, про яку говориться в передовій, мабуть одразу зрозуміє, з чим діло має і напевно не захоче організувати свою «масову психіку» за рецептами з «Життя і Революції». Маса вона хитра!

Тенденція, яку не затушувеш високими словами про революцію, аж надто випирає в підборі матеріалу.

В розділі рецензій певідемо, для чого вміщено довжелезну рецензію на вірші поета—фашиста Е. Меланюка, книжки його все одно ніде не купили. За те рецензія на книжку М. Терешенка аж завадою кудас. Ми гадаємо, що М. Терешенко поет серйозний і коли він лавить видруковану пендалу книжку, то над ним треба було б зупинити своє «учительство» око М. Зерова. Тим паче, що на книжку «вечного» графомана П. Філіппова вміщено довгу хоча й плутану рецензію.

Рецензуючи збірку «Голубитром» Ол. Дорошкевича зупинимось головним чином на літературному матеріалі, а на АСРР і не втерпів таки копіювати мертвого лева...

Загалом од реформованого журналу ми сподівалися дещо кращого, та сподіванки не оправдалися...

Затхла атмосфера «упадочництва», закрипаного ідеалізму та творчого безсилля зневе над художніми етеріками журналу. Видно гордовите вчорашнє «не хочу» обернулося на «не могу»...

ВАС. ПРОКОПЕНКО.

Справи НОП.

Робочий день у сільському господарстві¹⁾.

В роботі «Матеріали за режим робочого дня та організації праці в зв'язку з проблемою продуктивності в сільському господарстві»²⁾, я винив, на підставі статистичного та хронометражного обслуговування праці на сільгоспах Цукротресту, що при подвійній оплаті на роботі повирки при 10-ти годинному робочому дні потрібно на десятину фабричного буряку 90 годин праці в тому числі чистої праці 68,5, а при 8-ми годинному робочому дні 72 години праці, з них часу чистої роботи 58,5 години. Отже в першому випадку на шаровку потрібно 9 робочих днів з позачерговими годинами та 9 робочих днів, без позачергових годин. Висновок цей було стверджено й по відношенню до інших робіт. З'ясувалося, що хоч на сільгоспах у 1924 році робочий день був «свободний» 10-ти годинний, про те фактичний час роботи, разом із підготовчими роботами вивисив 8¼—2¼ години.

В 1925 році цей 10-ти годинний робочий день, «несостотельность», якого на нашу думку досить ясно виявилася в 1924 році, примінявся ще більш широко. При чому заявлялось, що при наших умовах урядування на сільгоспах—довгий робочий день являється єдино можливим. Нами було поставлено спеціальні експерименти, з метою перевірки, обставки в наших умовах побутових, техніки сільської роботи, державних являється рентабельним робочий день, з позачерговими годинами. Для досвіду були взяті мілні робітничі, після спеціального огляду. Платили їм передові за працю за годину за перші 2 позачергові години в 1½ рази, за 3 і 4 позачергові години—в 2 рази. Три групи робітників працювали 8 днів в цілком однакових умовах організації праці, метеорологічних та технічних (стан плати цілком цукрового буряку, орудія праці та прийому роботи сапання-проривки) одна 8 годин, друга 10 годин і третя 12 годин, при зазначених умовах оплати. Настільки експерименту були досить яскраві й цілком стверджені зазначені в горі висновки з матеріалів 1924 року. Потреба в робочій силі на сапання-проривку однієї десятини в робочих годинах виявилася на підставі експерименту така:

При 8-ми годинах—192 год.

• 10-ти • —237,6 год.

• 12-ти • —214,3 •

Видко, що найбільш продуктивна праця при 8-ми год. роботи, коли за годину обробляється 12,5 кв. саж., тоді як за годину 10-ти годинного робочого дня лише 10,1 кв. саж. Правда, година праці при 12-ти годинному роб. дні дає більшу цифру, 11,2 кв. саж., але це треба поставити в зв'язку з наслідком високої оплати праці. При 8-ми годинному роб. дні 48 коп., при 12-ти год. —12 коп. В такий спосіб з'ясується економічна вигідність робочого дня без позачергових годин по відношенню робочого дня з позачерговими годинами. Вартість обробки однієї десятини по роботі сапання-проривки при 8-ми годинній праці за 24 робочих днів, вивисить 11 р. 52 коп., при 10-ти годинній праці за 2-ма позачерговими годинами за 23,7 робоч. днів вивисить 15 р. 70 коп. Отже, левим став, що жадної різниці з погляду швидкого закінчення роботи при найменшій кількості робочої сили 10-ти годинний робочий день, не складає по відношенню 8-ми годинного робочого дня й не має перед ним жадної переваги. Але у відношенню вартості оплати, то 10-ти годинний робочий день вимагає витрат на 136% більш що до 12-ти годинного робочого дня, то 214 год., потрібних на обробку однієї десятини, складають лише 18 12-ти годинних робочих днів, оплата яких коштує 16 р. 20 коп., себ-то 145% оплати роботи по сапання-проривці 1-ої десятини фабричного буряку при 8-ми годинному робоч. дні.

Можливо допустити, наявність такого стану, коли вартість оплати буде відступати перед потребою найшвидшого закінчення роботи, отже, коли робочий день з позачерговими годинами, які оплачуються в зок-

1) З матеріалів Київ. Досв. Станції НОП в с.т. при ВУЦП ВРЗН.

2) «Труды» т. II в I. 1925 р. ціна 75 к. стор. 25.

7—8 років виявив, що крайності, так звані, «ліви» й «прави» течії—зникають. На своїх старих позиціях не залишився ні Мєрхольд, ні Станіславський.

Далі встановлюється контакт з Головополітосвітою для життєвого розв'язання проблеми про те, яких робітників Головополітосвіта повинна підготувати для установ своїх, а також для розв'язання справи з розкладкою тях, що закінчили художньо-професійну школу, і про практичне утворіння по цих школах.

Разом з тим, художній відділ Головополітосвіти почав складати репертуарні списки музичних вечорів, бо визнано, що настав час вжити заходів до повільного поширення музично-революційних номерів, що їх уже є кілька сот, на вечірках, виступах і сьятках.

двійному розмірі, буде вигіднішим з погляду господарства, аніж перевитрати на робочій силі. Відносно цього стану треба зазначити, що не при всіх умовах позачергові години досягають своєї мети. В звичайних умовах організації праці, як то ми бачимо по матеріалах 1924 року³⁾ позачергові години на наших сільгоспах майже не використовуються. Причини цього стану річчій являються численні організаційні хибі—запізнення з початком роботи, супроти призначеного часу, значне віддалення місця наряду від місця праці, нецільовий контроль, який раз-у-раз помагає в функції, «притічного», не задовольняюча форма та розмір оплати праці та інше. Отже, коли справа йде за припинення позачергових годин, то для його успішності потрібно запровадження низки організаційних поліпшень. Власне кажучи, потрібна як-раз та сама робота, відсутність якої перешкоджає проведенню фактичного 8-ми годинного робочого дня.

Сміливо можна сказати, що успішне проведення та рентабельність 8-ми год. робочого дня, так само залежить від поліпшень у керуванні працею на сільгоспах, як і успішне використання позачергових годин праці. Висока заробітна плата, доцільне, на наукових підвалинах, керування працею складають колючу потребу нашого сільсько-господарства. Особливо велика роль тут належить одній із складових частин наукового управління працею—підбору робочої сили. Експерименти переводились над робітниками, що уявляли з себе ліпших по фізичному розвитку. Таких робітників надзвичайно небагато в загальній масі жіночої робочої сили, яка приміняється на сільгоспах. Приблизно лише 25% цієї робочої сили до фізичного розвитку (вага, зріст й п.) наближаються до робітників згаданих вище експериментальних груп. Головною перешкодою продуктивності праці людини являється втома, яка виникає в наслідок роботи тим швидше, чим фізично слабше людина. На наших робітниках, під час експерименту було проведено багато дослідів втоми. За браком місця спинимось лише на деяких—хитанні м'язів тіла, м'язової сили та часу простоя (перерв в роботі). Встановлено, що при 8-ми годинному робочому дні робітники увесь час у вазі прибавляли, отже робота не була виснажуючою. При 10-ти годинному робочому дні частина робітників помітно терпала у вазі, частина абергала попередню вагу. При 12-ти год. робочому дні всі робітники помітно терпали у вазі. Теж саме й по відношенню хитання м'язової сили—при 8-ми год. робочому дні спостерегалось помітне збільшення м'язової сили, при робочому дні з позачерговими годинами в 50% робітників спостерегалось зменшення м'язової сили, а у решті—50% лише, незначне збільшення. Хитання часу простоя спостережено було таке—при 8-ми год. роботі 1 год. 33 хв., при 10-ти та 12 год. роботі—2 години. Отже на 4½% більш. Погодились ці хитання давали таку картину: 1) при 8-ми годинах час простоя на протязі першої год. праці був найменшим у порівнянні з робочим днем з позачерговими годинами. 2) Лише при 8-ми год. робочому дні на протязі останньої год. праці, ми спостережали зменшення простоя, в наслідок «піднесення», з огляду на швидке закінчення праці. При робочому дні з позачерговими годинами, особливо 10-ти годинному, в останні 2 години було як найбільше перерв—22%. Це цілком погоджується й з торичними матеріалами. Можна зробити висновок, що позачергові години можуть бути вигідні господарству, лише при умові відповідного підбору робочої сили. Коли така значна втома спостерегалась у найміцніших робітників, то з того треба зробити ще й другий висновок: не можна зловживати позачерговими годинами й припиняти єдиний довгий робочий день—це невигідно господарству.

Висновки: 1) у відношенні продуктивності та витрат на оплату робочої сили 8-ми год. робочий день вигідніший, а ніж робочий день з позачерговими годинами; 2) працювати успішно в позачергові години можуть лише найміцніші робітники, яких є приблизно 25% з цієї маси жіночої робочої сили на сільгоспах і то при умові помітно більшої заробітної плати—подвійної; 3) виснажуючий вплив позачергових годин на людську робочу силу, зокрема жіночу, ставить перешкоду приміненню свободного робочого дня з позачерговими годинами в сільському господарстві; 4) потрібно запровадження підстав наукового поряткування працею на сільгоспах для піднесення продуктивності праці.

Професор підгаєцький.

1) «Продуктивність робочого дня різної довжини» Воденев Досв. станції НОП. Серпень 1925 р. № 1.

2) В. Підгаєцький «Управління робочою силою в сільськ. господарстві», Київ, 1925 р. II. II карб. 25 коп.

Розкопки в Ольвії в серпні 1925 року.

15-го серпня відновилися археологічні розкопки на території стародавньої Ольвії, що була при Бугському лимані приблизно в 35 кілометрах від сучасного Миколаєва. Наукова експедиція під головуванням члена Рос. Академії Історії Матеріальної культури ака. Фармаковського, що провадить розкопки, складається з представників Всеукр. Археологічного Комітету при ВУАН і директора Одеського Археолог. музею проф. С. С. Дюженського, директора Миколаївського Археологіч. музею Ф. Т. Каминського, та інших.

Для археологічних досліджень цього року взято участь північної частини Ольвійської території біля бух. т. зв. «Сигнальної станції». Цей участок тільки в 1924 р. увійшов в склад заповідної території і тому в цьому році перший раз з'явилася можливість досліджувати її. Розкопками на цій території закінчується попереднє дослідження усієї стародавньої Ольвії, перед українською археологією залишається це величезне завдання си-

стематичне дослідження цієї території, що майже ще не розпочиналася.

Завдання розкопок цього року, що охопили площу в 250 кв. метрів, було встановити, чи не було в північній частині Ольвійської території міста в архаїчну й класичну добу й що було тут в еліністичну та римську добу. Розпочаті розкопки ствердили, що в римську добу міста на зазначеному участку уже не було. Знайдені в великій кількості ошадки кераміки, будівельні і вогняні показали, як цього й слід було чекати, що ця територія також охоплювала еліністична Ольвія. На самому ж основному ґрунті—матеріку відкриті ошадки еліністичної кладки. Чи по стіну можна віднести до часів архаїчної або класичної Ольвії,—це питання повинно з'ясуватися ще до закінчення розпочатих розкопок. В майбутньому році відбудеться тридцять років з того часу, коли Ольвію почав досліджувати проф. Фармаковський. Вей знайдені під час розкопок речі—переважно кераміка й органічні ошадки поступали до Одеського та Миколаївського музеїв.

Катеринославський краєвий музей.

1 серпня минуло 20 років з того часу, як у Катеринославі почав існувати Катеринославський краєвий музей. За цей час він значно розрісся, придбав багато нових експонатів і з малою охопивши приватних колекцій, поцарованих на початку кількома аматорами музейної справи, виріс у значну культурну величність. Його експонати надзвичайно яскраво відбивають історію багаторічної минулої Катеринославщини. Досить проглянути їх, щоб побачити, який шлях пройшло людство цієї країни від диких кочовиків, а далі Запорозьців, до димарів заводів, цару пароплавів та гудків паротитів. Думка заснувати музей виникла вперше в науковому товаристві катеринославському. З його ініціативи було покладено основу музею. Шереметинський, він на початку містився в І-й комерційній школі, а далі в Потьомкинському палаці, але літом 1905 року було добудовано нове помешкання і 1 серпня 1905 року тут відбулося відкриття музею. Тоді в ньому було лише 4770 експонатів. В тому

ж році до Катеринославу прибув проф. Д. І. Яворницький і почав працювати в музеї, як директор. Велика енергія та любов до свого діла зробили те, що музей швидко почав поновлюватися новими експонатами. Щороку до нього прибували все нові й нові матеріали.

Часи імперіалістичної та громадянської війни ще більше надали експонатів. Буржуазія, тікаючи, кидала все, а музей, не дрімачи, збирав.

В наслідок упертої роботи пощастило за 20 років зібрати більш 8000 штук експонатів крім тих, які були в час відкриття музею. Зараз він має більш як 32.500 штук експонатів. Поширилось і одвідування музею. В той час як у 1905 році у нього побувало лише 1940 чоловік, за 7 місяців 1925 року його одвідало 12.125 чоловік.

На 20-у році свого існування музей має 10 відділів: передісторичний, скитський, тюркський, класичний, запорозький, церковний, європейської культури, української етнографії, архивний і біологічний.

Нові видання.

Н. ПЕРЛІН. ИСТОРИЧЕСКИЙ МАТЕРИАЛИЗМ. Опыт методологического построения. Госизд. Изд. Украины 1925, стор. 138, ц. 1 р. 25 к.

Н. Перлін поставив собі мету—дати методологічний виклад історичного матеріалу, тобто подати його теорію в такій формі, щоб всі категорії, якими ми оперуємо в цій дисципліні були логічно зв'язані між собою й творили єдиність. Він починає з того, що визначає місце історичного матеріалізму в загальній системі марксизму. Зазначивши, що «вся система теоретичних поглядів марксизму характеризується по своєму основному принципу, терміном діалектичний матеріалізм, тобто поставивши знак рівняння між поняттями—«марксизм» і «діалектичний матеріалізм».—Н. Перлін відзначає в системі марксизму такі складові частини: 1) природничо-науковий діалектичний матеріалізм, діалектичний матеріалізм,—як метод дослідження природи, 2) історично-науковий діалектичний матеріалізм (діалектичний матеріалізм в прикладному до теорії пізнання) і 3) історичний (діалектичний матеріалізм) діалектичний матеріалізм як соціологічний метод. Таким чином поняття «діалектичний матеріалізм» є спільною ознакою природничо-наукового, історично-наукового й історичного матеріалізму. Далі розуміння марксизму й поділ його на зазначені три складові частини одержуються від більш поширеного в літературі поділу на—1) (діалектичний матеріалізм) марксистська філософія, 2) історичний матеріалізм (марксистська філософія) і 3) науковий соціалізм чи вчення про народне, зокрема капіталістичне господарство, цього останнього поділу додержується як відомо в числі інших і проф. Семковський. Визначивши Н. Перлін нам дається більш логічним та доцільним, ніж те загально поширене. Справді, бо наприклад, проф. Семковського «Історичний матеріалізм механічно відокремлюється в системі марксизму «наукового соціалізму» або вчення про капіталістичне господарство, тоді як в дійсності історичний матеріалізм як метод охоплює всі історичні дисципліни в тім історію, політику економію й історію соціалізму. Про це каже і Плеханів в «Основах марксизму», підкреслюючи що «історичний матеріалізм (як соціологічний метод) тісно зв'язаний поглядом та завданням, метод і категорії політичної економії та на економічний розвиток суспільства, особливо капіталістичного».

Викладаючи методологію історичного матеріалізму Н. Перлін виходить з основного поняття—«діяльність людей, що обумовлює процес їхнього життя» (а не поняття—«суспільство» або «система», як це робить наприклад Н. Бухарін) і намагається весь час триматись основних думок (в цій парії) К. Маркса, Ф. Енгельса й Г. Плеханова. Праця має такі розділи: 1) Предмет, метод викладу й значення історичного матеріалізму; 2) Старий спор об'єктивної й суб'єктивної точок зору; 3) Точка зору матеріалістичної діалектики; 4) Диалектика сутності й форми; 5) Сутність історичного процесу; 6) О класах, праві й господарстві; 7) О релігії й об искусстве; 8) Учення о базисі й надстройках; 9) О різних методичних позиціях в викладі історичного матеріалізму і 10) ідеалістичне поняття історії. Не всі розділи розроблено докладно. Так наприклад, розділ шостий (о класах, праві й господарстві) і сьомий (о релігії й об искусстве) суть лише схеми, конспекти основних

думок. Більш докладно розроблено інші, хоч загалом вся праця має схематичний, конспективний характер. Подібно до інших авторів Н. Перлін викладаючи методологію історичного матеріалізму, примушений уникати багатьох уваги гістоологічних питань: три розділи «старий спор об'єктивної й суб'єктивної точок зору», «точка зору матеріалістичної діалектики» і «діалектика сутності й форми» в такій же мірі стосуються до теорії історичного матеріалізму, як і до гістоології. Таким чином ми маємо не закінчений методологічний виклад історичного матеріалізму, а лише (як то правильно зазначає автор) «спит методологічного построения». Сухий схематичний виклад, оживляється мовами критикою емпіриомоністичної теорії А. Богданова та критичними зауваженнями до теорії історичного матеріалізму Н. Бухаріна. В розділі о «различных источниках познания в постановки исторической материализации»—подає автор критичні зауваження до «Исторического материализма В. С. Карабелова», «Теории исторического материализма» Н. Бухаріна та до «Марксистской теории права» Д. Подольского. Між іншим Н. Бухаріну Н. Перлін закладає те, що основне поняття Бухаріна «суспільство—система» логічно не може служити вихідною думкою для теорії історичного матеріалізму. В основі суспільства лежить система суспільної техніки,—каже Н. Бухарін. Але «з системи суспільної техніки»,—зауважає Н. Перлін,—логічно не можна вивести розподіл засобів виробництва і системи виробничих відносин, тобто суспільної економіки». «Виходячи з поняття суспільства, неможливо об'яснити общественные отношения и невозможно понять частные формы общественных отношений то-есть исторические формации» (стр. 145). «На системі нічого нельзя логически вывести, кроме того, что еще раньше было включено в систему и что по этому вовсе не нужно выводиться» (стр. 118).

Не заважаючи на конспективність, праця Перліна читається з інтересом, будить думку. Школа лише, що викладена вона надто вже непопулярно—отже може рахувати лише на дуже обмежене коло читачів.

И. Христюк.

Г. А. Свєрленко. Як вибрати та годувати молочну корову. Бібліотека сільського господаря. Вид. «Книгоспілка», 1925 р. Ціна 20 коп.

Автор досить широко висловлює справу про молочні ознаки молочної корови і про способи годівлі корови, про значіння окремих складових частин кормів худоби, тіла худоби, молока, дав вичерпуючі кормові норми по дальшому способу годівлі, по Богданову; висловлює залежність кількості корму від ваги, молочності корови; до міцки приведені таблиці обміру худоби, при допомозі якого легко можна визначити вагу худоби не на терезах, а обміривши в сантиметрах та записавши в таблицю.

Але при всій цій детальності й вичерпуючому висловленню слід визнати книжку Свєрленка неважкою. По перше, що до систематичності викладу, то він надзвичайно не систематичний, часті повторення, нові дуже важливі поняття, як от, скажемо, твердження, що для худоби потрібно ¼ х. грубого корму на 1 н. живої ваги якоюсь несподівано і не в тому міці, походи викликають, «концентрації корму» теж в тексті і не в тім місці де йшла мова про корма проходять без жодного пояснення.

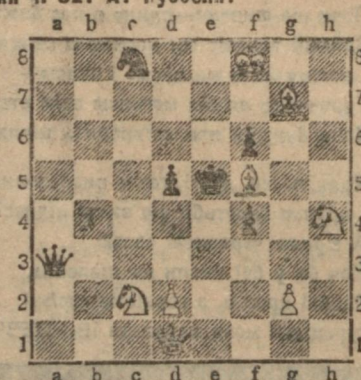
Шахи й шашки.

За редакцією І. Л. Янушпольського.

ч. 32, 6 вересня 1925 року.

Умовні значки фігур: Кр—король, Ф—ферзь, Т—тура, С—слон, офіцер, К—кінь, п—пішак.

Завдання ч. 32. А. Куббеля.

Білі—Кр f3, Фa3, Сf5, Кc2, h4, d2, g2 (7)
Чорні—Кр e5, Фd1, Кc8, п. d5, f4, f6 (6)

Мат за два ходи.

Партія ч. 32. Англіський початок

Відіграно на Всесоюзному турнірі-чемпіонаті СРСР у Ленінграді 1925 р.

Білі—І. Рабинович.

1. c2—c4
2. К b1—c3
3. К g1—f3
4. d2—d4
5. К f3—d4
6. Ф d1—d4
7. g2—g3
8. С f1—g2
9. b2—b3
10. 0—0
11. С c1—b2
12. Ф d4—d2
13. Т a1—d1
14. e2—e4
15. f3—f4

Чорні—В. Назарович.

16. Ф d2—c3
17. Т f1—e1
18. b3—b4
19. c4—c5
20. b4—c5
21. С b2—a3
22. С a3—c5
23. Т d1—b1
24. c4—e5
25. Ф c3—b3
26. Ф b3—c4
27. e5—f6
28. Т b1—e1
29. Ф c4—f7

Чорні—В. Назарович.

17—f7
18—b6
19—g7
20—c5
21—b8
22—c5
23—b7
24—b8
25—c4
26—b8
27—e1
28—f6
29—f6

1) Цим ходом краще було не поспішити і грати спершу 5...С c8—d7.
2) Дуже гарний хід, g2—a8 найкраща діагональ для Сf1.
3) Краще було грати зразу a7—a5, але чорні домагались протиставити С c8—Сg2.
4) Становище чорних дуже тяжке і слід було грати Ф d8—e7, щоб перешкодити білим просувати пішаків.
5) Цей хід веде до програша партії, слід було грати 23...b3—a7.

Партія ч. 36. Кол.

Відіграно на турнірі-чемпіонаті у Харкові 1925 р.

Білі—Б. Ковельшан.

1. c3—b4
2. b4—c5
3. a8—c5
4. b2—c3
5. a1—b2
6. c3—d4
7. b2—c3
8. d2—c3
9. c1—b2
10. c5—e7
11. g3—f4
12. f2—g3
13. e1—g3
14. g1—f2
15. f4—e5
16. e5—g7
17. g3—f4
18. h2—g3
19. a3—c5

Чорні—В. Лисенко

20. b2—a3
21. e3—c1
22. d4—b6
23. f4—c5
24. c5—d5
25. d5—b4
26. a3—b4
27. g3—f4
28. c1—d2
29. d2—c3
30. f4—e5
31. e5—g3
32. g3—f4
33. e3—d4
34. d4—c5
35. e5—b6
36. f2—e3
37. b6—c7
38. c7—b6

Чорні—В. Лисенко

d6—d2
b6—c5
a7—c5
f8—g7
e7—f6
a5—c3
c3—a5
a5—b4
g7—b6
f6—g5
g5—f4
b4—c3
c3—b2
b2—c1
c1—g5
g5—f4
f4—c1
h4—g3
g3—h2

Білі забили.
Найкраща партія турніра.

Мова їхня невдалим перекладом з російської, важка, інтелігентський склад речень. При всіх цих хибках жодного малюнка в книзі немає, а між тим навіть систематичний текст і дає мова по суті зачеплений питань рішуче вимагають для популярної книжки малюнків. І про зуби, і про будову вим'я, і про те, як треба худобу обміряти сантиметром,—всі ці питання як би гарно не висловлено в тексті, без малюнків не будуть досить зрозумілими.

Що ж торкається до годівлі коров та складання кормових норм, то твердо переконані, що за автором не складуть норм навіть де-хто з учителів, на яких надто покладає автор, а про селян господарів нічого й говорити. Заплутаність справу знов, таки незвичайна безсистемність викладу та важка мова. Але «переводний гріх» автора в тому, що він захотів в популярній книжці висловити, як годувати худобу та складати кормові норми по способу Богданова, де крім того, що необхідно ясно зрозуміти всі крохмальні еквіваленти, білковини, та ще треба уміти орудувати з десятковими дробками. Навіть простий спосіб складання доведень кормових норм по Колантару автор зумів заплутати так, що й цих норм ніхто не складе із селян.

Тут основна помилка та, що автор, як і загалі у всій книжці заздало теоретизував, хотів побільше дати формального, кількісного розуміння, а не практичного, господарського порад. Захизившись «крохмальними» еквівалентами автор забув сказати, як взагалі годувати корову дітом, веною, як її надувати і коли,—а не все практику господарю було б далеко потрібніше ніж «еквіваленти». Та й справа вибору кормів практично не з'ясована доладу. Для самостійного читання у всякому разі не придатна.

К. Панченко.

С. КОЗЛОВСЬКИЙ. Що треба знати переселенцям до посушливих районів України. Бібліотека селянина. Харків ДВУ. 1925 р. 42 стор. Ціна 30 коп.

Гостре малоземелля в місцевостях лісостепу (Полтавська, Київська, Волинська, Подільська

та інші губернії південної смуги України), примушує багатьох селян шукати виходу в переселенні на вільні землі південно-степової України. Але трапляється, що переселенці, ідучи «на степи», не цілком усвідомлюючи особливості природи й життя південних районів, де їх доводиться потім господарювати. Це створює великі труднощі в роботі отах сільських господарів і іноді примушує їх, після невдалої спроби оселитися порожньому повертатись назад, на своє старе зруйноване подвір'я.

Далеко краще стоїть справа з тими селянами, котрі завчасу ознайомились із новими умовами хліборобства і вже заздалегідь пригосувалися до них.

Маленька книжечка Козловського дає переселенцям як раз ті вказівки, що їх слід мати йому на увазі при переселенні або закінчити зайвий помилку. Вона ознайомлює читача з характером природи, ґрунту південної степової смуги України, відмічає ті їх особливості, що впливають на розвиток сільсько-господарських рослин і дає низку порад до організації в даних умовах господарства. Великим знаряддям боротьби за вільний «на степи» автор вважає правильніш плодотворні з частим паром та пропашними культурами.

Огіл.

Книжки надіслані на рецензію.

Д. В. У.

Червоний Шлях. № 6—7. Червень—липень. Громадсько-політичний і літературно-науковий місячник. Ц. 2 карб.

В міжнар. юнацький день. Збірка. Уложив Кандес. Ц. 37 к.

Червоні зорі. Підручна книжка, рік III. Ціна 37 коп.

Знання. Ч. 30—31. Серпень. Ц. 60 коп.

Селянина України. Журнал Центр. від. робітництв і селянок КН(б)У. № 6.

Селянський будинок. Орг. Всеукр. Сел. буд. ч. 7—8. Ц. 30 к.

Бібліографічний посвідник учителя. Ц. 37 к.

Червоні квіти. Журнал для дітей. № 16.

Лист до редакції.

Вельми шановні товариші!

Проту через вашу газету повідомити, що віршик «Ленін» надрукований в ч. 28—29 журналу «Знання» від 27 липня 1925 року за моїм приписом, не є мій вірш.

Я жодного вірша про Леніна до журналу «Знання» не надсилав. Невно трапився або редакційна помилка або неорозуміння цього характеру. Кожні останні, то має прохання до редакції «Знання» викрити цей алогіч.

З свого боку вважаю за алогіч перед комуною писати так, як цей автор (що поставив своє прізвище під своїм твором) пише про В. І. Леніна.

Крім цього недбалість з художнього боку, наприклад, примушування життя-буття, відічне (?)—собибле, а потім незнання упр. літературної мови. (наприклад, слова: моць, будітсья в книж.).

З ком. пр. Грицько Колада.
Москва, 12—VIII—25 р.